

Katija Vojvodić*

VODENI TURIZAM

ISSN 0469-6255
(49-53)

KRSTARENJA EUROPSKIM RIJEKAMA

European River Cruising

UDK 338.48:656.61(4)

Pregledni članak
Review**Sažetak**

Svrha je ovoga rada istražiti sektor krstarenja europskim rijekama i istaknuti neke skorašnje značajne promjene. Potrebno je napomenuti da su krstarenja rijekama slabo dokumentirana, a podatci su često nedostatno razrađeni. Zbog povećane potražnje za krstarenjima rijekama, u proteklih je nekoliko godina ponuda na europskom tržištu znatno porasla. Obilježje europskoga kontinenta je upravo raznovrsnost riječnih krstarenja, pri čemu ni jedna rijeka nema dominantan položaj. Daje se pregled osnovnih karakteristika krstarenja europskim rijekama. Ovaj sektor prolazi kroz prijelazno razdoblje, obilježeno uvođenjem novih proizvoda i produženom sezoni. Izlazi pritom da je to prijeko potrebno kako bi se osigurao dugoročni gospodarski probitak.

Ključne riječi: krstarenja rijekama, europske rijeke, vodeći operatori riječnih krstarenja.

Summary

The purpose of this paper is to examine European river cruising sector and highlight some recent significant changes. It should be noted that riverine cruising is little-documented and the data is often insufficiently detailed. Due to the increasing demand for cruises in the riverine sector, supply to the European market has grown considerably over the last few years. European continent is characterized by great diversity of riverine cruising with no single river having a dominant position. Key features of European river cruises are examined. This sector is undergoing a transitional period with the introduction of new products and an extension of the season. This appears to be essential to ensure long-term growth.

Key words: river cruising, European rivers, leading river cruise operators

1. Uvod**Introduction**

Krstarenje rijekama ima simboličan dio na ukupnom tržištu krstarenja, ali rastuća tražnja za ovim sve popularnijim oblikom prijevoznog-turističke usluge u proteklom godinama, pokazuje stalni porast njezine važnosti. S tim u vezi, usporedi li se europski kontinent s ostalim kontinentima, nameće se vidljiva razlika. Dok rijeka Nil npr. obilježava krstarenja afričkim kontinentom, rijeka Yangtze azijskim, a Mississippi i Amazona američkim, temeljna je odlika europskog kontinenta upravo brojnost rijeka od kojih nijedna nema naglašenu premoć.

Ono što svakako treba smatrati nedostatkom u evidentiranju ove vrste usluge jest činjenica da, još uvijek, izostaju cjelovita i kontinuirana praćenja tražnje na svjetskoj razini, pa je zaključke moguće donositi na temelju praćenja pojedinih vodećih emitivnih tržišta, ponajprije Njemačke i Ujedinjenog Kraljevstva, koja su dobro dokumentirana te, donekle, tržišta Sjedinjenih Država.

Na prvi je pogled krstarenje rijekama slično krstarenju morem jer se plovi brodom, svrha plovodbe nije prijevoz putnika turista s jednoga mjesta na drugo, već je to odmor, razonoda, zabava na brodu, na kojemu putnici i borave tijekom putovanja uz posjet usputnim lukama. Međutim, brodovi namijenjeni krstarenju rijekama znatno su manji od onih na moru, čemu je razlog što riječni tokovi, uglavnom zbog ograničene dubine, ne mogu primiti veće plovne objekte.¹

Prostor je zato bitno ograničavajući činitelj za brodove na rijekama, pa samim time nema ni dostatne mogućnosti za zabavne i ostale sadržaje koji bi se pružali putnicima. Krstarenja rijekama razlikuju se od pomorskih i s obzirom na činjenicu da nema objektivnih standarda za kategorizaciju brodova kao što je to za flote za pomorska krstarenja, pa brodovi koji krstare rijekama imaju znatno uži spektar kategorija od onih namijenjenih pomorskim krstarenjima.

* mr. sc. Katija Vojvodić, asistent, Sveučilište u Dubrovniku

¹ I. Ban (1998), Krstarenje rijekama, Ekonomska misao i praksa, Vol. 7, br. 7, str. 251 – 252.

Još je jedno bitno obilježje ponude krstarenja rijekama, a odnosi se na činjenicu da je tijekom zimskih mjeseci plovidba mnogim rijekama onemogućena zbog njihova zamrzavanja, pa je ponuda znatno slabije pokretljiva i vezana uglavnom za određeno područje. Za razliku od toga, pomorska krstarenja karakterizira velika pokretljivost ponude i premještanje brodova (npr. iz Sredozemlja u karipsku regiju u zimskomu razdoblju).

Prema podacima iz 2005., svjetska flota za krstarenje rijekama ima 528 brodova i kapacitet od 67.874 ležaja u putničkim kabinama, što je povećanje od 20 % s obzirom na broj brodova i 26 % kapaciteta u usporedbi s 2003. godinom (442 broda s 53.716 ležaja u putničkim kabinama).² Izražena je dominacija europskoga (54 %) i afričkog (27 %) tržišta, dok se ostatak (19 %) odnosi na područje Azije, Sjeverne i Južne Amerike te Australije.

i Sankt Peterburga, a imaju obilježje izrazite sezonalnosti (odvijaju se u razdoblju od 17 tjedana, od konca svibnja dalje). Osim na Volgi značajan je broj krstarenja i na rijeci Dnjeper u Ukrajini te na ostalim ruskim vodenim putovima. Zasebnu, manju skupinu (10 %) čine krstarenja francuskim vodenim putovima, ponajprije rijekom Rhonom³ s pritocima te, u nešto manjoj mjeri, Senom. Četvrtu skupinu (6,5 %) formiraju različiti sjevernoeuropski vodeni putovi među kojima dominira rijeka Elba, a određite znatnog broja brodova su i kanali sjeverne Europe – Gota kanal u Švedskoj, Saimaa kanal u Finskoj, nizozemski kanali te Kaledonski kanal u Škotskoj.

Krstarenja europskim rijekama obilježava sezonalnost s koncentracijom krstarenja uglavnom na razdoblje od osam mjeseci godišnje, od mjeseca ožujka, ili travnja, do studenoga, u trajanju od prosječno osam dana.⁴

Tablica 1. Ponuda krstarenja rijekama u Europi 2005. godine
Table 1. European capacity by river group 2005.

Rijeka / Skupina rijeka	Broj brodova	Broj ležaja	%
Dunav / Rajna			
Dunav i pritoci	42	6.782	
Rajna i pritoci	30	4.122	
Rajna i nizozemski vodeni putovi	14	1.664	
Dunav/Rajna/Majna	29	4.171	
Ukupno	115	16.739	45,5
Bivši sovjetski vodeni putovi			
Volga	23	5.804	
Dnjeper	8	2.159	
Ostali ruski vodeni putovi	15	3.768	
Ukupno	46	11.731	31,9
Francuski vodeni putovi			
Rhona i pritoci	19	2.316	
Sena i pritoci	9	859	
Ostali francuski vodeni putovi	12	492	
Ukupno	40	3.667	10,0
Ostale rijeke			
Elba, Odra i pritoci	13	1.091	
Duoro	8	846	
Po	5	498	
Gota kanal	3	176	
Ostali europski vodeni putovi	21	2.076	
Ukupno	50	4.687	12,6
Sveukupno	251	36.824	100,0

Izvor: Prilagođeno prema Lloyd's Cruise International, Issue 77, 2005., str. 33.

2. Razmještaj destinacije

Distribution

Ponuda krstarenja rijekama rasprostranjena je po cijeloj Europi. Međutim, krstarenja Dunavom i pritocima, Rajnom i pritocima, kanalom Rajna – Majna – Dunav te nizozemskim vodenim putovima - čine 45 % tržišta krstarenja europskim rijekama (tablica 1.). Slijede rijeke bivšeg Sovjetskog Saveza (32 %), gdje je glavnina kapaciteta na Volgi, uglavnom na potezu između Moskve

3. Tražnja

Demand

S obzirom da detaljnijih i cjelovitijih praćenja potražnje za krstarenjima rijekama na razini svijeta nema, zaključke je moguće donositi samo razmatrajući i prateći pojedina tržišta, a dobro su dokumentirana tržišta Ujedinjenog Kraljevstva, Njemačke i Sjedinjenih Država.

² Lloyd's Cruise International, London, Issue 65, October / November 2003, str. 35. i Lloyd's Cruise International, London, Issue 77, October / November 2005, str. 32.

³ Prema podacima iz 2002, se broj putnika na Roni povećao za 136 % u odnosu prema 1998, izračunato prema podacima iz Espaces – Tourisme & Loisirs (2003), Croisieres fluviales, No. 207, str. 32.

⁴ Prema podacima iz Lloyd's Cruise International (2005), op. cit., str. 34.

Uz to što je Njemačka jedna od glavnih destinacija ovih krstarenja, ujedno je i primarno emitivno tržište za krstarenje rijekama.⁵ Interes za tu ponudu na ovom je tržištu tijekom desetogodišnjeg razdoblja (1994. – 2004.)

rezultirao povećanjem od 265 %.⁷ Tako se 2004. u Njemačkoj više od 306.500 putnika odlučilo upravo za krstarenje rijekama, a njihov broj pokazuje kontinuirani rast (tablica 2.).

Tablica 2. Putnici iz Njemačke na krstarenjima rijekama 2001. – 2004. godine
Table 2. German river cruise passengers 2001 – 2004

Odredište	2001.	2002.	2003.	2004.	2004. (%)
Njemačka	30.648	39.411	57.706	57.217	18,7
Beneluks	4.126	4.577	5.700	6.052	2,0
Dunav	68.435	67.616	88.998	106.080	34,6
Francuska	16.093	17.801	19.867	18.054	5,9
Italija	3.728	4.927	3.568	3.897	1,3
Rusija /Ukrajina	22.342	32.831	53.762	48.449	15,8
Ukupno	145.372	167.163	229.601	239.749	78,3
Nil	61.090	46.630	43.969	60.396	19,7
Ostale rijeke	9.790	7.245	1.222	6.371	2,0
Sveukupno	216.252	221.038	274.792	306.516	100,0

Izvor: Lloyd's Cruise International (2005.), op. cit., str. 36.

Prema podacima German Travel Agents` Council (DRV), prosječni putnik na krstarenju rijekama ima 57 godina, a ta organizacija ističe i izraženi trend popularizacije tematskih krstarenja, posebno ističući teme kao što su golf, glazba, umjetnost, kulinarstvo, wellness, pa čak i vrtlarstvo kao specifični izbor.⁶

Podatci Passenger Shipping Association (PSA) upućuju na relativno ujednačen, stalan broj putnika iz

Ujedinjenog Kraljevstva koji se odlučuju za krstarenje rijekama (tablica 3.). Preferencije tih putnika su europske rijeke (65 %) te, izvan europskih okvira, rijeka Nil kao tradicionalno omiljena destinacija. Dvije teške godine za krstarenja rijekama bile su 2002. i 2003. - prva zbog ljetnih poplava, a druga zbog niskih vodostaja rijeka i smanjenja interesa za krstarenja Nilom zbog geopolitičkih nestabilnosti u regiji.

Tablica 3. Putnici iz Ujedinjenog Kraljevstva na krstarenjima rijekama 2000. – 2004. godine
Table 3. UK residents taking river cruises 2000 - 2004

Rijeka	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2004. (%)
Rajna i pritoci	31.564	30.467	30.079	26.131	25.594	23,1
Dunav	11.696	12.370	12.256	10.129	11.069	10,0
Rijeke u Rusiji	7.982	7.534	6.087	6.004	6.598	5,9
Rhona / Sena	7.876	8.702	7.858	8.840	9.082	8,2
Po	3.560	3.291	1.736	1.445	1.324	1,2
Elba	2.091	2.185	1.068	3.203	5.449	4,9
Druge europske rijeke	7.839	9.493	12.469	5.533	13.886	12,5
Ukupno europske rijeke	72.608	74.042	71.553	61.285	73.002	65,8
Nil	40.998	34.462	25.490	15.818	22.661	20,4
Daleki Istok / Kina	3.030	7.314	18.155	11.043	13.096	11,8
Druge rijeke	1.183	788	1.313	2.001	2.197	2,0
Ukupno neuropske rijeke	45.211	42.564	44.958	28.862	37.954	34,2
Sveukupno	117.819	116.606	116.511	90.147	110.956	100,0

Izvor: Prilagođeno prema podacima Passenger Shipping Association na www.irm-research.com; Annual Cruise Review (2002) . str. 4; Annual Cruise Review (2004). str. 7

⁵ T. Peisley (1996), The World Cruise Ship Industry to 2000, Travel & Tourism Intelligence, str. 189.

⁶ Seatrade Cruise Review (2004), Vol. 8, No. 4, str. 19.

⁷ Izračunato na temelju podataka iz T. Peisley, (2004), Cruising in Europe, Travel & Tourism Analyst, No. 2, str. 36. i Lloyd's Cruise International (2005), op. cit., str. 36.

Uspoređujući preferencije putnika iz Ujedinjenog Kraljevstva i Njemačke uočava se da je, prema podacima iz 2004., čak 78 % njemačkih putnika odabralo europske rijeke kao odredište, za razliku od putnika iz Ujedinjenog Kraljevstva, kojih je bilo tih dvije trećine.

4. Ponuda

Supply

Iako postoji nekoliko zasebnih sektora krstarenja europskim rijekama, gotovo svi veći operatori u svojoj ponudi imaju krstarenja na dvije ili, najčešće, više rijeka (tablica 4.). Na europskom tržištu dominiraju četiri operatora – Viking River Cruises, CroisiEurope, Scylla Tours i Peter Deilmann Reederei.

Sve veću važnost ima i Grand Circle Cruise Lines, švicarska tvrtka, sa sjedištem u Baselu, koju kontrolira američki operator Grand Circle Travel (GCT), smješten u Bostonu, Massachusetts. Potrebno je još istaknuti i austrijskog operatora Luftner Reisen, specijaliziranoga za krstarenja Dunavom, i još četiri manja njemačka operatora na ovom tržištu – Arkona (podružnica Deutsche Seereederei GmbH, sa središnjicom u Rostocku), Transocean Tours, sa sjedištem u Bremenu, koji je 2004. proslavio pedesetu godišnjicu postojanja, Nicko Tours, sa sjedištem u Stuttgartu i ponudom krstarenja na ruskim rijekama⁹, te Sea Cloud Cruises, kojemu je ciljano tržište Sjeverna Amerika.

Tablica 4. Operatori krstarenja rijekama u 2005. godini
Table 4. River cruise operators in 2005

Operator	Broj brodova	Broj ležaja
Viking River Cruises	24	4.023
Croisi Europe-Alsace Croisieres	24	3.276
Orthodox Cruise Company	8	1.765
Grand Circle Travel	12	1.738
Chervona Ruta Cruise Co	5	1.410
Luftner Reisen	9	1.380
Scylla Tours	11	1.307
A`Rosa (Arkona)	6	1.200
Peter Deilmann	10	1.180
Uniworld	9	1.116
Feenstra Rijn	8	1.011
Boonstra River Line	8	755
Phoenix Reisen	6	600
Transocean	4	590
WT Cruises	5	581
Vantage Deluxe Travel	3	480
Nicko Tours	3	340
Sea Cloud Cruises	2	186
Ostali operatori	94	13.886
Sveukupno	251	36.824

Izvor: Prilagođeno prema Lloyd's Cruise International (2005.), op. cit., str. 36.

Ulogu vodećeg operatora za europsko tržište ima Viking River Cruises. Utemeljio ga je krajem 1990-ih skandinavsko-nizozemski konzorcij s dugogodišnjim iskustvom u putničkom brodarstvu. Slijedi francuski operator CroisiEurope-Alsace Croisiers, sa sjedištem u Strasbourgu, specijaliziran za krstarenja Rhonom i Dunavom, pa švicarski operator Scylla Tours, sa sjedištem u Baselu i ponudom krstarenja na Dunavu, Rajni, Majni i Elbi te nizozemskim i belgijskim vodenim putovima. Važan operator, s deset brodova, na tržištu krstarenja rijekama je Peter Deilmann Cruises. Sredinom 1990-ih on je preuzeo tadašnjega oslabljenog operatora za područje Dunava – Erste Donau i potom Dresdner Kreuzfahrt. Nakon smrti Petera Deilmanna 2003., osnivača tvrtke i uspješnoga njemačkog poduzetnika, posao su preuzele njegove kćeri Gisa i Hedda Deilamann.⁸ Krstarenja njihove kompanije Dunavom, Rajnom, Rhonom i Elbom popularna su i na tržištu Sjeverne Amerike i na europskom tržištu.

5. Promjene i razvojni potencijali

Changes and development potential

Tržište krstarenja rijekama u novije vrijeme pokazuje sve više obilježja dinamičnosti, inače karakteristične za tržište pomorskih krstarenja. Razvojem ovog oblika prijevoza, porastom broja putnika i broja operatora, događaju se različite promjene na nekad relativno mirnom i uravnoteženom tržištu krstarenja rijekama.

Na europskom je kontinentu izražen rast popularnosti manje poznatih rijeka koje su u 2004. zabilježile impresivne rezultate, pa su, prema podacima Passenger Shipping Association, krstarenja rijekom Elbom zabilježila povećanje broja putnika od 70 % u usporedbi s 2003., a ostale europske rijeke čak porast od 250 % u odnosu prema 2003.¹⁰ Tu se prvenstveno misli na portugalske i španjolske rijeke (Duoro, Guadalquivir, Guadiana), nizozemske rijeke, rijeku Odru, Tisu i poljsku Vislu, s

⁸ Seatrade Cruise Review (2004), Vol. 8, No. 1, str. 32.

⁹ Seatrade Cruise Review (2004), Vol. 8, No. 3, str. 30.

¹⁰ Annual Cruise Review (2004), str. 7.

programima krstarenja između Varšave i Gdanska. Francuski operator CroisiEurope tako, između ostaloga, ima u ponudi i široku lepezu krstarenja upravo tim rijekama – Dourom, Guadalquivirom, Odrom i Tisom, dok Peter Deilmann Reederei nudi krstarenja Vislom. Ponuda novih destinacija ujedno predstavlja mogućnosti za veći udio putnika povratnika na krstarenja rijekama, ali i za pridobivanje novih putnika turista.

Operatori uočavaju značenje tematskih krstarenja i ona postaju sve traženija zbog novoga, modificiranog proizvoda. Tako su česte teme: glazba, umjetnost, kulinarstvo, *wellness*, povijest, vino, zdravlje, ljepota. Putnici sve više iskazuju zanimanje za različite aktivnosti na brodu i na kopnu. Uz mogućnost tematskih krstarenja vezuje se i produžena sezona krstarenja, pa neki operatori (Viking River Cruises, Uniworld) svoju ponudu proširuju zimskim krstarenjima na europskim rijekama uz posjet glasovitim božićnim sajmovima u različitim gradovima ili, pak, programima novogodišnjih krstarenja.¹¹

S obzirom na rast tražnje za ovim oblikom turizma te na njegove rezultate i uspjeh, zapažen je ulazak novih operatora na tržište. Primjer za to je i Austrian River Cruises, zajedničko ulaganje između Vereins-Touristik GmbH i GTA-Sky-Ways, koji je ubrzo prerastao u nacionalnoga tržišnog lidera s ambicioznim planovima za budućnost.

Sljedeća važna promjena koju je potrebno istaknuti jest porast veličine brodova. Prosječne dimenzije brodova namijenjenih krstarenju rijekama tijekom 1990-ih iznosile su 110 m duljine i 11,4 m širine, dok su sad povećane na maksimalnu duljinu od 135 m i 17 m širine.¹² To zasigurno bitno utječe i na proširenje sadržaja koji se pružaju putnicima i, općenito, na ponudu broda.

Uz povećanje flote za krstarenja rijekama pojavljuje se, međutim, problem prometne zagušenosti, uglavnom na popularnim rijekama, a vezan uz poteškoće oko osiguranja uvjeta za sidrenje brodovima. Primjer je rijeka Dunav, na kojoj je 1991. krstarilo svega 14 ovih brodova, a taj se broj danas popeo na 80. To je ujedno bio i jedan od razloga za osnutak organizacije nazvane IG River Cruise, utemeljene 2000.¹³ Ona trenutačno okuplja 19 operatora riječnih krstarenja, sa 122 broda. Utemeljena je radi: zastupanja interesa operatora riječnih krstarenja, promoviranja luka, bolje međusobne suradnje među lukama, unapređenja ponude, produžavanja sezone krstarenja i osiguranja jedinstvenih standarda u pogledu sigurnosti, navigacije, zaštite okoliša i izgradnje brodova.

6. Zaključak

Conclusion

Krstarenja, općenito, najdinamičniji su segment svjetskoga turističkog tržišta u proteklih tridesetak godina, a krstarenja su rijekama specifičan, sve popularniji oblik ove turističke i prijevozne usluge. S obzirom na izostanak sustavnoga praćenja tražnje za

ovom vrstom usluge te različitost ili oskudnost podataka, zaključci o ukupnoj potražnji izvode se na temelju tržišta koja su bolje dokumentirana.

Analizirajući europsko tržište krstarenja rijekama, uočavaju se neke njegove posebnosti i promjene. Povećan je interes za manje poznate, dosad zapostavljene rijeke kao što su: Duoro, Guadalquivir, Guadiana, Odra, Tisa, Visla i nizozemske rijeke.

Na tržištu krstarenja rijekama djeluje znatan broj specijaliziranih riječnih brodara, tvrtki koje se bave pomorskim i riječnim krstarenjima i turoperatora koji zakupljuju brodove od brodarskih tvrtki. Organizatori se krstarenja orijentiraju na posebne tržišne skupine nudeći tematska krstarenja, i na taj način nastoje raznolikošću tema (glazba, umjetnost, povijest, kulinarstvo...) i sadržaja putovanja privući što više novih putnika i produžiti sezonu krstarenja rijekama. U korist tome ide i porast veličine brodova, što je omogućilo bogatije i raznovrsnije sadržaje koji se nude putnicima.

Za očekivati je daljnje promjene na ovom tržištu, ponajprije potaknute većim brojem nositelja riječnih krstarenja, međusobnom konkurencijom područjâ kojima se krstari i promjenama na strani tražnje za ovom vrstom usluga.

Literatura

References

1. Annual Cruise Review 2002 (UK and Europe), Cruise Information Service
2. Annual Cruise Review 2004 (UK and Europe), Cruise Information Service
3. Ban, I. (1998.), Krstarenje rijekama, Ekonomska misao i praksa, Vol. 7, No. 7, str. 249. – 270.
4. Espaces – Tourisme & Loisirs (2003.), No. 207., Septembre, Croisières fluviales
5. Lloyd's Cruise International, London, Issue 65, October / November 2003.
6. Lloyd's Cruise International, London, Issue 77, October / November 2005.
7. Peisley, T. (1996.), The World Cruise Ship Industry to 2000, Research report, Travel & Tourism Intelligence, UK
8. Peisley, T. (2004.), Cruising in Europe, Travel & Tourism Analyst, February, No. 2, str. 1. – 39.
9. Seatrade Cruise Review, Vol. 7, No. 4, December 2003
10. Seatrade Cruise Review, Vol. 8, No. 1, March 2004
11. Seatrade Cruise Review, Vol. 8, No. 3, September 2004
12. Seatrade Cruise Review, Vol. 8, No. 4, December 2004
13. www.cybercruises.com (12.1.2006.)
14. www.irm-research.com (11.12.2005.)

¹¹ Uniworld, američki lider na tržištu krstarenja rijekama, nudio je 2003. novogodišnje krstarenje Dunavom od Beča do Budimpešte sa spektakularnim vatrometom (www.cybercruises.com)

¹² Seatrade Cruise Review (2003), Vol. 7, No. 4, str. 19.

¹³ T. Peisley (2004), op. cit., str. 36.